

Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke

Uudet eläkelajit 2020

JARI KANNISTO

ELÄKETURVAKESKUKSEN TILASTOJA 02/2021

Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke

Uudet eläkelajit 2020

JARI KANNISTO

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Phone: +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Helsinki 2021

ISSN 2343-3558 Eläketurvakeskuksen tilastoja (verkkójulkaisu)

TIIVISTELMÄ

Vuoden 2017 työeläkeuudistuksen yhteydessä otettiin käyttöön osittainen varhennettu vanhuuseläke (osittainen vanhuuseläke) ja työuraeläke. Vuoden 2020 lopussa osittaista vanhuuseläkettä sai yli 29 000 henkilöä ja työuraeläkettä vain 62 henkilöä.

Työuraeläkkeen voi saada 63 vuotta täyttänyt, jolla on pitkä, rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttanut työhistoria sekä työkyvyn alenema. Osittainen vanhuuseläke edellyttää vain 61 ikää. Se mahdollistaa työuran loppupäässä työnteon vähentämisen ilman merkittävää ansiotason laskua.

Viime vuonna osittainen vanhuuseläke alkoi 13 000 vakuutetulla, joista hieman yli puolet oli miehiä. Osittainen vanhuuseläke voi olla puolet (50 %) karttuneen eläkkeen määrästä, mutta sen saa myös neljäsosaeläkkeenä (25 %). Uusista eläkkeistä neljä viidestä alkoi 50 prosentin tasoisena ja joka viides 25 prosentin tasoisena. Naiset valitsevat eläkkeen 25-prosenttisena useammin kuin miehet.

Osittainen vanhuuseläke otetaan yleensä varhennettuna. Viime vuonna vain kuusi prosenttia uusista eläkkeistä alkoi vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämisen jälkeen.

Osittainen vanhuuseläke otetaan usein heti 61 vuoden ikärajan täyttymisen jälkeen. Vuosittain joka kymmenes eläkkeeseen oikeutetuista 61-vuotiaista käyttää tätä mahdollisuutta. Viime vuonna eläkkeen alaikärajan saavuttivat vuonna 1959 syntyneet, joista vajaat 6 000 valitsi osittaisen vanhuuseläkkeen. Heillä oli matkaa vanhuuseläkkeen alaikärajalle keskimäärin 3 vuotta 2 kuukautta, joka merkitsi keskimäärin 136 euron varhennusvähennystä 50 prosentin tasoisessa kuukausieläkkeessä (760 €/kk).

Vuoden 2020 lopussa oli voimassa yli 29 000 osittaista vanhuuseläkettä, joista miehillä oli lähes 17 000 eläkettä. Lähes 90 prosenttia on valinnut eläkkeen 50 prosentin suuruisena, jolloin se oli keskimäärin 810 €/kk ja mediaani lähes 720 €/kk. Vuoden vaihteessa eläkkeistä runsaat 4 000 oli 25 prosentin tasoisia, suuruudeltaan keskimäärin 420 €/kk (mediaanieläke 370 €/kk).

Valitun 25 prosentin tasoisien eläkkeen voi muuttaa 50 prosentin tasolle hakemuksesta. Toistaiseksi tasokorotus on tehty 1 100 eläkkeeseen, joista viime vuonna tehtiin 400. Eläkkeen voi myös perua kolmen kuukauden sisällä eläkepäättöksestä. Viime vuonna tätä mahdollisuutta käytti sata henkilöä.

Vuoden 2020 loppuun mennessä on päättynyt 18 500 osittaista vanhuuseläkettä. Näistä valtaosa päättyi varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamiseen. Työkyvyttömyyseläke on alkanut 450 henkilöllä, ja runsaat 300 on kuollut. Viime vuonna päättyi lähes 7 000 osittaista vanhuuseläkettä.

Enemmistö osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista on tavallisia yli 60-vuotiaita työssä käyviä. Nuorimmissa ikäluokissa keskiansiot ennen eläkettä ovat samaa tasoa kuin muiden samanikäisten palkansaajien ansiot. Sen sijaan vanhuuseläkeiän ylittäneillä keskiansio on muiden palkansaajien keskiansiota korkeampi. Vanhimmissa ikäryhmis-

sä henkilömäärä on pieni. Eläkkeen ottamisen jälkeen keskiansiot laskevat jonkin verran muiden samanikäisten keskiansioiden alapuolelle.

Vuonna 2019 osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista yli 80 prosenttia oli työssä ennen eläkkeen ottamista. Näistä työssä olleista yli 80 prosenttia oli työssä myös vuoden 2019 lopussa eli jatkoi työntekoa eläkkeen otettuaan. Palkkatiedot viittaavat siihen, että joka kolmas vähentää työntekoa. Työtaustaisten osuus eläkkeen valinneista oli samalla tasolla myös vuonna 2020.

Työuraeläke tuli voimaan vuoden 2018 alussa. Kolmen ensimmäisen vuoden aikana eläkettä on saanut 120 henkilöä, joista kymmenen on naisia. Vuoden 2020 lopussa työuraeläkettä maksettiin 62 henkilölle, joista neljä oli naisia. Siihen mennessä 34 eläkettä ehti jo päättyä. Viime vuonna alkanut työuraeläke oli keskimäärin lähes 2 200 €/kk.

LUKIJALLE

Eläkeuudistuksen 2017 yhteydessä otettiin käyttöön osittainen varhennettu vanhuuseläke (ove), jonka voi ottaa 61 vuoden iässä. Se korvasi aiemmin käytössä olleen osa-aikaeläkkeen. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan tavoitteena olevan, että sen avulla työntekijät ja yrittäjät voisivat jatkaa pidempään työelämässä.

Osa-aikaeläkkeen määrän ja ansioiden muutokset olivat tiukasti rajattuja, mikä teki eläkkeestä käytännössä jähmeän. Työntekijän mahdollisuudet joustaa työajoissa, esimerkiksi pidentämällä työpäivää ruuhka-aikoina, olivat vähäiset. Samoin hiljaisina aikoina työ määrän piti säilyä ennallaan, vaikka työtä ei olisi ollut. Koska osa-aikaeläke ei mukautunut eikä joutanut muuttuvissa työolosuhteissa, eläkkeen käyttöä ja ansioita jouduttiin erikseen valvomaan. Myös osa-aikaeläkkeen kustannuksia ja tasoa kritisoitiin.

Toisin kuin osa-aikaeläke, osittainen varhennettu vanhuuseläke ei ole sidottu työnteokseen. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen voi ottaa, vaikka jatkaisi työssä entiseen tapaan tai olisi työvoiman ulkopuolella.

Eläkeuudistuksen yhteydessä sovittiin myös työuraeläkkeen käyttöönotosta. Sen on voinut saada 63 vuoden iässä 1.2.2018 alkaen. Työuraeläkkeen saaminen edellyttää vähintään 38 vuoden työskentelyä rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavassa työssä. Myös työkyvyn on pitänyt heikentyä, vaikka sairausperusteita arvioidaan lievemmin kriittein kuin varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä.

Raportissa tarkastellaan erikseen osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ja työuraeläkkeen yleisyyttä, hakemusmääriä ja eläkkeensaajia. Aineiston avulla kuvataan uusien eläkeuotojen suosiota ja kehitystä sekä eläkkeiden tasoa. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen osalta tarkastellaan myös työnteon yleisyyttä eläkkeen rinnalla. Aineisto perustuu Eläketurvakeskuksen tilastorekistereihin. Hakemukset on poimittu rekisteritilanteesta 5.1.2021 ja eläkkeet rekisteritilanteesta 15.1.2021. Työssäolotiedot on poimittu ansaintarekisteristä marraskuussa 2020.

Tämä julkaisu on jatkoa maaliskuussa 2020 julkaistulle tilastolle Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke: uudet eläkelajit 2017–2019 (Eläketurvakeskuksen tilastoja 02/2020). Lisäksi Eläketurvakeskuksen kuukausitilasto sisältää lukumäärä- ja keskieläketietoja osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä.

Tämän raportin sisällöstä vastaavat kehityspäällikkö Jari Kannisto ja tilastosuunnittelija Katariina Käkönen, joille pyydetään osoittamaan julkaisun sisältöä koskevat kyselyt ja ehdotukset. Aineiston muodostamiseen on osallistunut myös tilastotutkija Jukka Lampi.

Helsingissä maaliskuussa 2021

Eläketurvakeskus

SISÄLTÖ

1 Osittainen varhennettu vanhuuseläke	11
1.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen myöntämisen edellytykset.....	11
1.2 Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä.....	12
1.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen peruminen.....	12
1.4 Eläkkeenlaskennan erityispiirteitä.....	13
2 Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä hakeneet	14
3 Alkaneet osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet	16
4 Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneet 31.12.2020	20
4.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen tasoa vaihtaneet.....	24
4.2 Osittaisen vanhuuseläkkeen peruneet.....	24
4.3 Eläkkeensaajan verotus.....	24
5 Päätyneet eläkkeet	26
6 Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työnteko	28
6.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen valitsevat työssä käyvät.....	28
6.2 Työnteko jatkuu myös osittaisen vanhuuseläkkeen rinnalla.....	29
6.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden ansiotaso.....	29
7 Työuraeläke	33
7.1 Työuraeläkkeen myöntämisen edellytykset.....	33
7.2 Työuraeläkkeen hakeminen ja eläkkeen määrä.....	35
7.3 Eläkkeen peruuttaminen ja lakkauttaminen.....	35
7.4 Työuraeläkehakemusten ratkaisut ja työuraeläkkeet.....	35

1 Osittainen varhennettu vanhuuseläke

Osittainen varhennettu vanhuuseläke (tekstissä lyhennetty: osittainen vanhuuseläke, ove) tarjoaa joustavan mahdollisuuden yhdistää työnteko ja osittainen eläke. Eläkkeessä on joustoa niin, että sen voi ottaa, vaikka jatkaisi työssä entiseen tapaan tai lopettaisi työntekoa kokonaan. Osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymisestä ei tarvitse ilmoittaa työnantajalle, eikä se rajoita työntekoa määrää. Koska työnteko ei ole osittaisen vanhuuseläkkeen saamisen edellytys, sen ottanut voi olla kokonaan työelämän ulkopuolella tai saada vaikkapa työttömyyskorvausta, jonka maksamiseen osittainen vanhuuseläke ei myöskään vaikuta.

Osittainen vanhuuseläke antaa 61 vuotta täyttäneelle mahdollisuuden ottaa maksuun neljäsosan tai puolet karttuneesta työeläkkeestä riippumatta työntekoa jatkamisesta. Eläkkeeseen tehdään varhennusvähennys, joka pienentää myönnettävää eläkettä pysyvästi. Lähtökohta on, että osittainen vanhuuseläke on työeläkejärjestelmälle kustannusneutraali ja etuuden saaja kustantaa itse eläkkeestä syntyvän ylimääräisen menoerän. Varhennusaika lasketaan oman ikäluokan alimmasta vanhuuseläkeiästä. Osittaisen vanhuuseläkkeen voi ottaa myös vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen, jolloin siihen maksetaan lykkäyskorotus.

Osittainen vanhuuseläke on voinut alkaa aikaisintaan 1.2.2017. Eläke myönnetään eläkehakemuksen vireille tuloa seuraavan kuukauden alusta, eikä sitä myönnetä takautuvasti.

Osittaisen vanhuuseläkkeen aikaisista ansioista karttuu uutta työeläkettä samoin perustein kuin muustakin työskentelystä. Eläkekarttuma on työansioista 1,7 % vuodessa (vuoden 2025 loppuun asti) 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun saakka. Sen jälkeisistä työansioista eläkettä kertyy 1,5 %.

1.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen myöntämisen edellytykset

Ikäraajat

Osittaiseen vanhuuseläkkeeseen on oikeus vuonna 1949 tai sen jälkeen syntyneillä. Eläkkeen alaikäraja on sidottu syntymävuoteen. Yläikärajaa ei ole.

Vuonna 1949–1963 syntyneillä henkilöillä on oikeus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen aikaisintaan 61 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Vuonna 1964 syntyneillä henkilöillä on oikeus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen aikaisintaan 62 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneillä osittaisen vanhuuseläkkeen alaikäraja sopeutetaan eliniän odotteen muutokseen. Alaikäraja nousee enintään kaksi kuukautta ker-

rallaan kuten alin vanhuuseläkeikä. Vuonna 1965 syntyneille STM vahvistaa osittaisen vanhuuseläkkeen alaikärajan vuodelle 2027 viimeistään 31.10.2026.

Osittaisen vanhuuseläkkeen ja varsinaisen vanhuuseläkkeen alaikärajan välinen aika eli pisin mahdollinen varhennusaika vaihtelee ikäluokittain. Aluksi se pitenee ja tulevaisuudessa lyhenee. Esimerkiksi vuonna 1956 syntyneillä varhennusaika saattoi olla 30 kuukautta ja vuonna 1958 syntyneillä 36 kuukautta. Vuosina 1962 ja 1963 syntyneillä pisin mahdollinen varhennusaika tulee olemaan neljä vuotta. Vuonna 1964 ja sen jälkeen syntyneillä osittaisen vanhuuseläkkeen varhennusaika tulee olemaan korkeintaan kolme vuotta.

Pitempi varhennusaika merkitsee myös suurempaa varhennusvähennystä¹. Vuonna 2017 varhennusvähennys oli korkeintaan 12 prosenttia (1956 syntyneillä) ja viime vuonna 15,6 % (1959 syntyneillä). Jatkossa varhennusvähennys voi olla enimmillään 19,2 prosenttia (1962 syntyneillä).

1.2 Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä

Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä on eläkkeenhakijan valinnan mukaan 25 tai 50 prosenttia eläkkeen alkamista edeltäneen kalenterivuoden loppuun mennessä karttuneesta työeläkkeestä. Eläkkeeseen lasketaan kaikkien työeläkelakien mukaan karttunut eläke.

25 prosentin suuruisen osittaisen vanhuuseläkkeen voi muuttaa 50 prosentin tasoiseksi. Muita muutoksia prosenttiosuuteen ei voi tehdä.

Jos eläke alkaa ennen oman ikäluokan alinta vanhuuseläkeikää, osittaiseen vanhuuseläkkeeseen tehdään varhennusvähennys 0,4 prosenttia varhennuskuukautta kohti. Vähennys on pysyvä, eli se säilyy myös silloin, kun eläkkeensaajalle myönnetään osittaisen vanhuuseläkkeen jälkeen vanhuuseläke tai muu vastaava etuus.

Jos osittainen vanhuuseläke alkaa oman ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen, eläkkeeseen tehdään lykkäyskorotus 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkamisaikaa siirretään oman ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alkua myöhemmäksi.

1.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen peruminen

Eläkkeensaaja voi hakemuksesta perua osittaisen vanhuuseläkkeen kolmen kuukauden kuluessa eläkkeen myöntämistä koskevan päätöksen antamisesta. Jos osittaisen vanhuuseläkkeen peruu, eläkelaitos perii maksetun eläkkeen takaisin.

1 Varhennusvähennystä sovelletaan vain osittaiseen vanhuuseläkkeeseen, ei koko tulevaan vanhuuseläkkeeseen.

1.4 Eläkkeenlaskennan erityispiirteitä

Jos henkilö ei ole täyttänyt julkisen alan henkilökohtaista eläkeikäänsä, osittainen vanhuuseläke normeerataan. Normeeraus merkitsee ennen vuotta 1995 karttuneeseen julkisen puolen eläkkeeseen 2 prosentin karttuman muuttamista 1,8 prosentiksi.

Jos henkilö on täyttänyt julkisen alan henkilökohtaisen vanhuuseläkeikänsä, osittainen vanhuuseläke sisältää myös osuuden lisäeläkkeestä. Yksityisten alojen rekisteröityä lisäeläkettä ei myönnetä osittaisen vanhuuseläkkeen yhteydessä.

Julkisen sektorin työntekijän osittaiseen vanhuuseläkkeeseen tehdään seuraavat vähennykset, jos sen ottaa ennen omaa henkilökohtaista tai ammatillista eläkeikää:

- ennen vuotta 1995 kartutettua eläkettä pienennetään normeerauksella
- lisäeläkeosuutta ei saa osittaisen eläkkeen osalta
- jos eläke alkaa ennen oman ikäluokan vanhuuseläkeikää, eläkettä pienennetään varhennusvähennyksellä
- vähennyksillä leikattu eläke kerrotaan elinaikakertoimella.

Kaksi ensimmäistä kohtaa eivät käytännössä kosketa yksityistä sektoria². Ne nostavat osittaisen vanhuuseläkkeen hintaa ja saattavat tehdä siitä melko kalliin julkisen sektorin työntekijöille. Tämä vaikuttanee eläkkeen suosioon julkisella sektorilla. Samalla tosin elinaikakertoimen leikkausvaikutus jää pienemmäksi kuin oman ikäluokan kertoi-mella. Elinaikakertoimen eläkettä pienentävä vaikutus ei ole osittaisen vanhuuseläkkeen erityispiirre vaan osa normaalia eläkkeenlaskentaa.

² Rekisteröityä lisäeläkettä ei saa myöskään yksityisellä sektorilla ennen eläkeikää, mutta sen saa täysimääräisenä eläkeiässä osittaisen vanhuuseläkkeen jälkeen toisin kuin julkisella sektorilla. Lisäksi yksityisen sektorin lisäeläke on nykyisin pieni ja harvinainen verrattuna julkisen sektorin lisäeläkkeisiin yli 60-vuotiaiden keskuudessa.

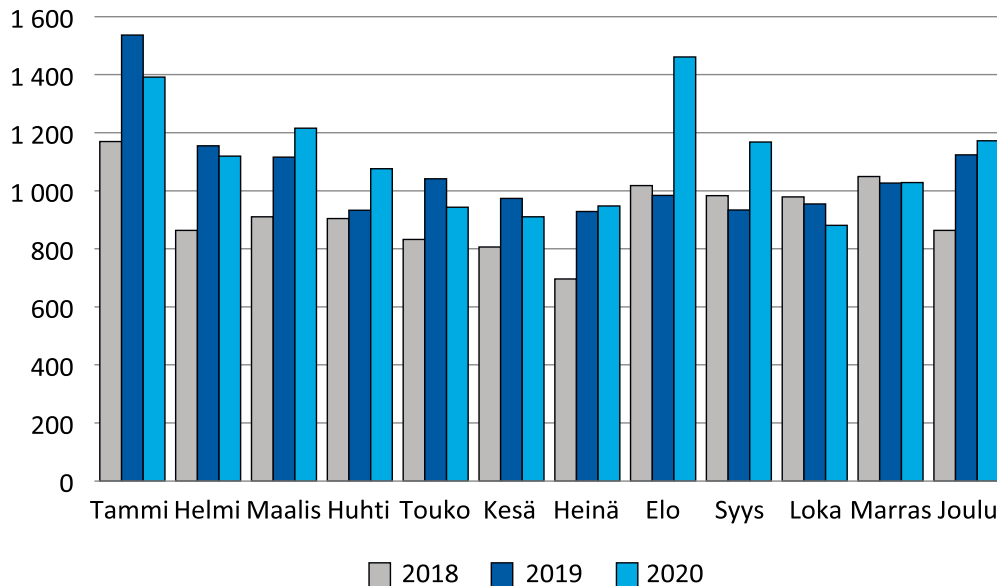
2 Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä hakeneet

Vuoden 2020 loppuun mennessä osittaista vanhuuseläkettä on hakenut yli 50 000 henkilöä, joista 13 300 jätti hakemuksensa viime vuonna. Viime vuonna koronapandemia saattoi hieman nostaa osittaisen vanhuuseläkkeen suosiota. Keväällä pandemian puhkeamisen jälkeen hakemusmäärät nousivat, mutta kesällä tilanne tasaantui. Kesän jälkeen elo-syyskuussa hakemusmäärät nousivat jälleen aiempia vuosia selvästi korkeammalle (kuvio 1). Viime vuonna jätettiin yli 600 hakemusta edellisvuotta enemmän.

Kuvio 1.

2018–2020 osittaista varhennettua vanhuuseläkettä hakeneet kuukausittain

Lukumäärä

Hakemuksia 13 300 kpl vuonna 2020, 12 700 kpl vuonna 2019, 11 100 kpl vuonna 2018.

Osittaista vanhuuseläkettä voi pitää suosittuna erityisesti nuorimpien eläkkeeseen oikeutettujen joukossa. Suosioon on epäilemättä vaikuttanut myös muiden varhaiseläke-reittien karsiminen – vaihtoehtoja työelämän keventämiseen viimeisinä työvuosina on vähän. Vuosittain 61-vuotiaista eläkkeeseen oikeutetuista joka kymmenes on hakenut osittaista vanhuuseläkettä – myös viime vuonna. Miehillä 61-vuotiaiden hakemisalttius oli 10,6 prosenttia ja naisilla 7,4 prosenttia.

Miesten osuus osittaista vanhuuseläkettä hakeneista on vajaat 60 prosenttia. Naisten ja miesten määrä on likimain sama vanhimmista ikäryhmissä, joissa hakijamäärät ovat pieniä. Sen sijaan nuorimpien ikäryhmissä miehiä on enemmän.

Miehiä saattaa kannustaa eläkkeen hakemiseen lyhyempi elinaika ja parempi ansiotas. Keskimäärin lyhyempi elinaika voi tehdä miehille aikaisin nostetun eläkkeen laskennallisesti edullisemmaksi. Eläkettä voi myös pitää riittävänä tai hyvänä varhennus-

vähennyksestä huolimatta, jos eläkkeen perusteena on ollut hyvä ansiotaso. Myös julkisen sektorin mahdollinen lisäeläke pienenee varhennuksen yhteydessä. Tämä lisäleikkaus koskee useammin naisia kuin miehiä, koska julkisen sektorin työntekijöistä selkeä enemmistö naisia. Monella yli 60-vuotiaalla on vielä henkilökohtainen eläkeikä.

Jossakin tilanteessa esimerkiksi työttömälle voi olla houkuttelevaa ottaa osittainen vanhuuseläke ja kohottaa näin tulotaso. Joillakin kannattavuuteen vaikuttaa myös verotus, joka ottaa huomioon eläkkeen lisäksi muut tulot. Jos vähentää työntekoa ja ottaa osittaisen vanhuuseläkkeen, käteen jäävä tulo ei välttämättä muutu merkittävästi eläketulovähennyksen vuoksi. Moni myös arvostaa muita tekijöitä, esimerkiksi vapaa-aikaa, enemmän kuin maksimaalista eläkettä. Joku saattaa myös sijoittaa osittaisen vanhuuseläkkeensä.

Keskeinen kysymys osittaisen vanhuuseläkkeen kohdalla on, pitenevätkö työurat eläkkeen valinneilla vai ei. Lainsäätäjän tavoitteena on ollut, että eläkkeen valinneet jatkaisivat työelämässä pitempään keventämällä viikoittaista työmäärää. Jos niin käy, myös varhennusvähennyksen vaikutus jää pienemmäksi lopullisessa vanhuuseläkkeessä.

Ennen eläkeikää otetun eläkkeen varhennusvähennyksen voi kompensoida jatkamalla työssä yli eläkeiän, jolloin myöhemmin nostettavaan eläkkeen osaan saa lykkäyskorotusta. Laskennallisesti yhden vuoden varhennusvähennyksen voi kompensoida lykkäämällä eläkkeelle siirtymistä muutamalla kuukaudella – toki se riippuu mm. ansioista. Jos taas varhennusaika ja lykkäysaika ovat yhtä pitkät, ne likimain kumoavat toisensa, koska varhennusvähennys ja lykkäyskorotus ovat kumpikin 0,4 %/kk suhteessa vanhuuseläkeikään.

Esimerkki. Jos henkilö varhentaa eläkkeen alkamista vuodella omasta eläkeistään, leikkaus on 4,8 % karttuneen eläkkeen puolikkaasta (50 prosentin tasoinen eläke). Jos sitten jatkaa vuoden yli vanhuuseläkeiän, saa toiseen puolikkaaseen samaisen 4,8 % korotuksen. Bonuksena tähän päälle saa vielä työnteosta karttuvan eläkkeen osuuden. Samalla tulotaso säilyy, vaikka vähentäisi työntekoa ja vapaa-aika lisääntyisi.

3 Alkaneet osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet

Alkaneiden eläkkeiden määrä seuraa hakemusmäärien kehitystä (kuvio 1) parin kuukauden viipeellä. Viime vuonna alkoi 13 000 osittaista vanhuuseläkettä. Näistä 18 prosenttia (2 300) alkoi 25 prosentin tasoisena, joiden osuus on hitaasti noussut. Naisista joka neljäs valitsi 25 prosentin tasoisin eläkkeen. Miehistä 13 prosenttia päätyi valitsemaan matalamman eläkkeen.

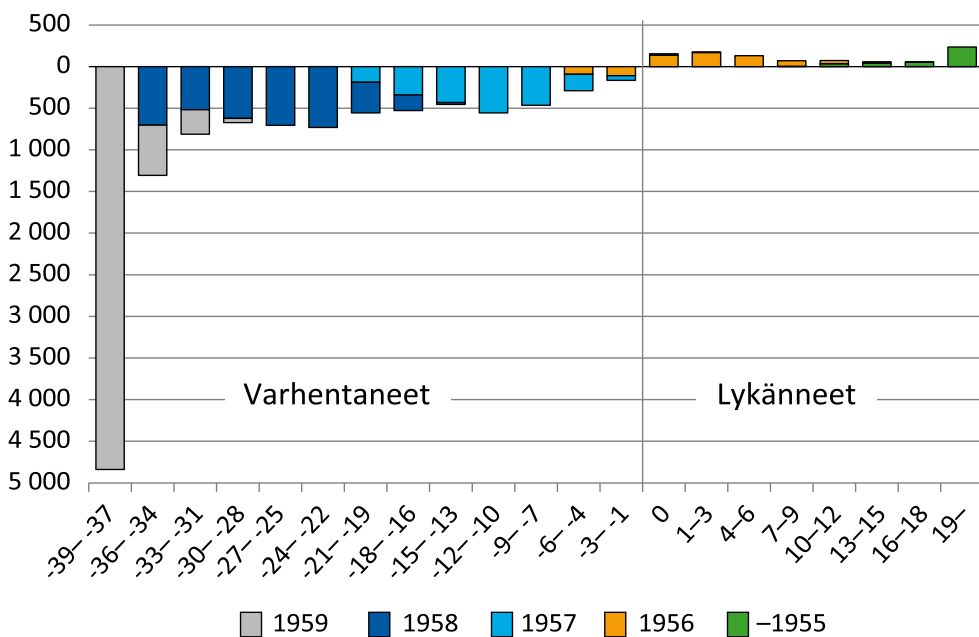
Yrittäjien osuus viime vuonna osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista oli 1 800 (14 %). Heistä MYEL-yrittäjiä oli 350 (2,5 %-yksikköä). Naisia YEL-yrittäjistä oli 400 ja MYEL-yrittäjistä sata. Reilut sata yrittäjää valitsi 25 prosentin tasoisin eläkkeen.

Osittainen vanhuuseläke otetaan usein heti 61 vuoden iän täyttämisen jälkeen (kuvio 2). Uusista osittaisista vanhuuseläkkeistä 44 prosenttia maksettiin vuonna 1959 syntyneille ja 30 prosenttia vuonna 1958 syntyneille. Vain joka kymmenes uusista osittaisen vanhuuseläkkeen saajista oli syntynyt ennen vuotta 1957.

Kuvio 2.

Vuonna 2020 alkaneet osittaiset vanhuuseläkkeet suhteessa ikäluokan vanhuuseläkeiän alarajaan

Lukumäärä

Moni osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista on ehtinyt kartuttaa kohtuullisen hyvän eläkkeen. Viime vuonna alkaneet 50 prosentin osittaiset vanhuuseläkkeet olivat keskimäärin 830 €/kk (taulukko 1). Varhennetut eläkkeet ovat luonnollisesti keskimäärin pienempiä kuin eläkeiän täyttämisen jälkeen alkaneet eläkkeet, joihin maksetaan lykkäyskorotus. Alle 10 prosenttia ottaa eläkkeen varhentamattomana eli eläkeiän täytyessä tai lykkätynä sen jälkeen.

Taulukko 1.

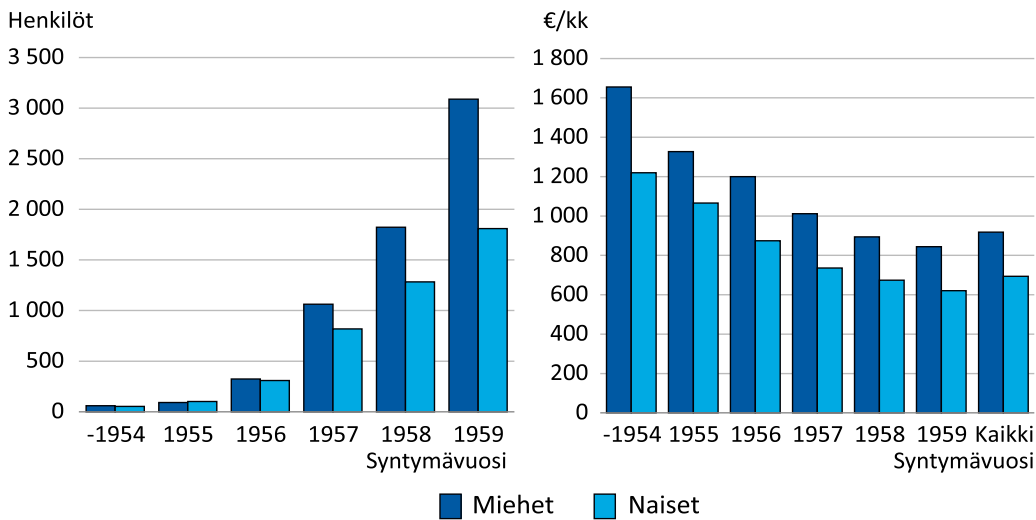
Vuonna 2020 alkaneet varhennetut ja muut osittaiset vanhuuseläkkeet sekä niiden keskimääräinen suuruus €/kk

	Kaikki		Eläke 25 %		Eläke 50 %	
	lkm	€/kk	lkm	€/kk	lkm	€/kk
Kaikki	13 000	760	2 300	420	10 800	830
Varhennetut	12 200	740	2 100	410	10 200	800
Varhentamattomat	800	1 080	160	600	650	1 190

Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä on vahvasti ikäsidonainen (kuvio 3). Mitä vanhempana eläke alkaa, sitä suuremmaksi se muodostuu. Vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttäneiden 50 prosentin eläkkeet olivat keskimäärin yli 1 000 €/kk.

Kuvio 3.

Vuonna 2020 alkaneet 50 prosentin tasoiset osittaiset vanhuuseläkkeet

Eläkkeen suosiosta päätellen 61-vuotiaat eivät pidä varhennusvähennystä kohtuuttomana. Nuorimmassa ikäryhmässä suosio on pysynyt koko ajan likimain samalla tasolla, vaikka 61 vuotta täyttävien varhennusvähennys (taulukko 2) on koko ajan noussut.

Viime vuonna nuorimman ikäluokan varhennusajan enimmäispituus nousi yli kolmeen vuoteen eli 39 kuukauteen. Varhennusvähennyksen maksimiaika merkitsi viime vuonna 15,6 prosentin suuruisia vähennystä eläkkeeseen. Viime vuonna 61 vuotta täyttäneistä valtaosa otti eläkkeen heti alaikärajan täytettyään aiempien vuosien tapaan. Ikäluokan keskimääräinen varhennusaika oli 38 kuukautta, joka pienensi 50 prosentin tasoista eläkettä keskimääräinen 136 €/kk.

Taulukko 2.

Vuonna 2020 ennen eläkeikää otetut osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet sekä keskimääräinen varhennusaika ja -vähennys

Ikäluokka	Henkilöitä*	Varhennusaika keskimäärin	50 % tasoinen eläke keskimäärin	
			Eläke	Varhennusvähennys
Kaikki	12 200	29 kk	830 €/kk	104 €/kk
1959	5 800	38 kk	760 €/kk	136 €/kk
1958	3 800	27 kk	800 €/kk	98 €/kk
1957	2 300	12 kk	890 €/kk	42 €/kk

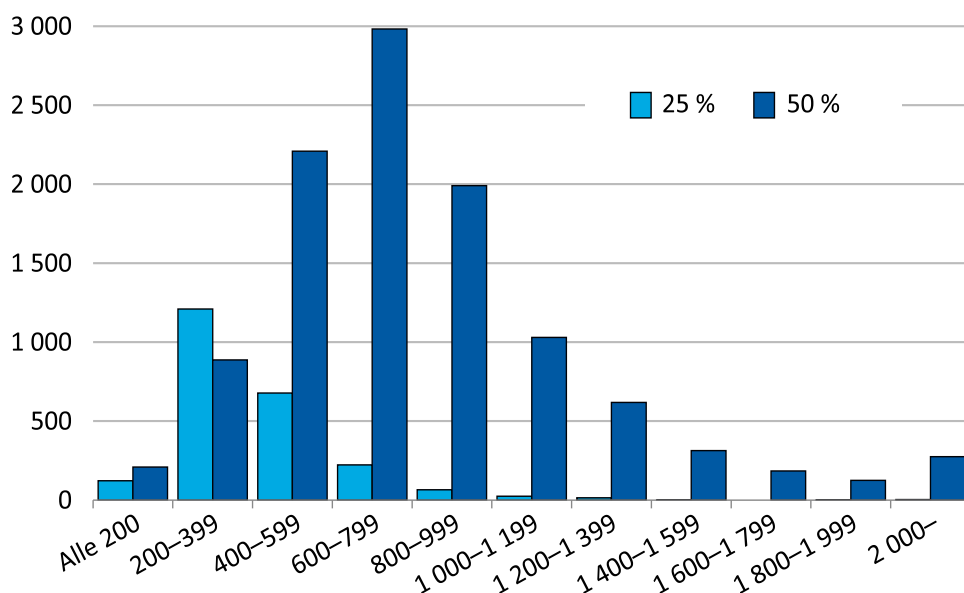
* 25 % tasoinen osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen otti varhennettuna 2 300 henkilöä, joilla varhennusvähennys oli keskimäärin 51 €/kk. Erot varhennusajoissa olivat pieniä.

Vuonna 2020 alkaneet 50 prosentin tasoiset osittaiset vanhuuseläkkeet olivat keskimäärin 830 €/kk ja 25 prosentin tasoiset eläkkeet keskimäärin 420 €/kk. Varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyvien karttunut eläke on samaa luokkaa kuin osittaisen vanhuuseläkkeen perusteena oleva pohjaeläke. Viime vuonna vanhuuseläkkeelle siirtyneiden keskieläke oli työeläkejärjestelmässä 1 880 €/kk. Osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneet eivät siis poikkea merkittävästi varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneistä eläkkeen suuruuden suhteen.

Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä vaihtelee paljon ja eläkkeiden keskihajonta on noin puolet keskiarvosta. Osa eläkkeistä on vain joitakin kymmeniä euroja ja osa yli 2 000 euron kuukausieläkkeitä (kuvio 4). Mitä vanhemmasta ikäluokasta on kysymys, sitä suurempi on keskieläke. Syitä on useita. Vanhimmat ikäluokat ovat ehtineet kartuttaa eläkettä pisimpään ja saavat eläkkeen ilman varhennusvähennystä, mahdollisesti myös lykkäyskorotettuna. Lisäksi vanhimmat työssä käyvät ovat valikoitunut joukko, jonka ansiotaso on keskimääräistä korkeampi.

Kuvio 4.

Vuonna 2020 alkaneet osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet eläkkeen suuruuden mukaan
Lukumäärä

Viime vuonna alkaneissa eläkkeissä miesten 50 prosentin tasoinen eläke oli keskimäärin 920 €/kk ja keskihajonta 510 €/kk. Naisten eläke oli vastaavasti 690 €/kk ja keskihajonta 340 €/kk. Eläkkeiden suuruusjakauma on vino paitsi sukupuolen, myös iän suhteen. Miesten ja vanhimpien ikäryhmien eläkkeet ovat suurimmat, naisten ja nuorten pienimmät.

Viime vuonna alkaneiden 50 prosentin osittaisten vanhuuseläkkeiden mediaani oli 740 €/kk³, eli 90 euroa pienempi kuin keskiarvo. Miesten 50 prosentin eläkkeen mediaani oli 820 €/kk ja naisten 640 €/kk. Muutokset edelliseen vuoteen verrattuna olivat pieniä sekä keskiarvolla että mediaanilla mitattuna.

Joka kymmenes 61-vuotiaista valitsee osittaisen vanhuuseläkkeen pian ikärajan täytettyään. Toistaiseksi kokemukset osittaisen vanhuuseläkkeen vaikutuksesta toimeentuloon varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymisen jälkeen ovat vähäisiä. Osa osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista nostaa pientä eläkettä ja valitsee sen vähennyksestä huolimatta, koska kaikki mahdollinen tulo saattaa olla heti tarpeen.

³ 25 prosentin tasoinen mediaanieläke on 380 €/kk.

4 Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneet 31.12.2020

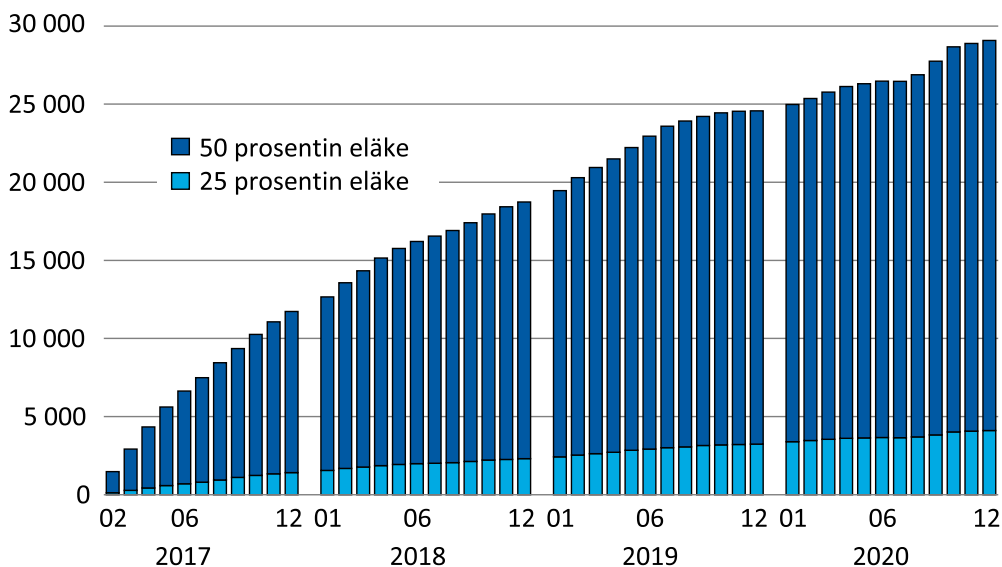
Toistaiseksi osittaista vanhuuseläkettä saavien määrä on jatkuvasti lisääntynyt. Eläkkeiden määrä näytti jo tasaantuvan, mutta viime syksynä määrä kääntyi jälleen voimakkaammin nousuun (kuvio 5). Samalla kun eläkkeiden määrä on kasvanut, 25 prosentin tasoisten eläkkeiden osuus on tasaisesti kasvanut.

Vuoden 2019 lopussa osittaista vanhuuseläkettä saaneista kaksi kolmasosaa oli yksityiseltä sektorilta. Joka kymmenes oli yrittäjä. Miesyrittäjien osuus oli kaksinkertainen naisyrittäjiin verrattuna. Yrittäjistä neljäsosa oli maatalousyrittäjiä.

Eläkekannan osalta tasapainotilan saavuttamiseen mennee vielä joitakin vuosia. Toistaiseksi voimassa olevien eläkkeiden määrä kasvaa. Kun vanhuuseläkkeen alaikäraja nousee, moni on yhä pitempään osittaisella vanhuuseläkkeellä, koska se yleisimmin otetaan edelleen heti 61 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Eläkkeiden määrä tulee edelleen nousemaan ennen kuin päättyvien eläkkeiden määrä alkaa olla alkavien eläkkeiden tasolla.

Kuvio 5.

Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneiden määrä kuukausittain 1.2.2017–31.12.2020
Lukumäärä

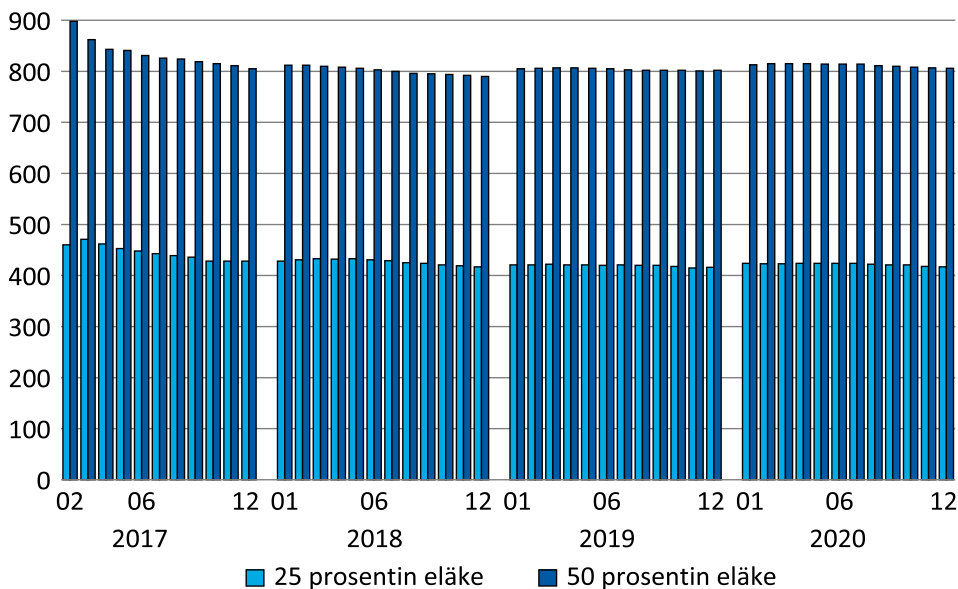
Viime vuoden lopussa osittainen varhennettu vanhuuseläke oli yli 29 000 henkilöllä, kun se vuotta aikaisemmin oli 24 600 henkilöllä. Eläkettä maksettiin 16 800 miehelle ja 12 300 naiselle. Miesten osuus osittaista vanhuuseläkettä saaneista oli 58 prosenttia. Eläkkeistä 4 100 oli 25 prosentin tasoisia.

Miesten ja naisten valinnat 25 ja 50 prosentin eläkkeen välillä eroavat merkittävästi toisistaan. Naisten osuus 25 prosentin tasoista eläkkeistä oli viime vuoden lopussa 60 prosenttia, kun 50 prosentin tasoista eläkkeistä miehet saavat 60 prosenttia. Osittaisesta vanhuuseläkettä saavista naisista joka viides on valinnut 25 prosentin tasoisen eläkkeen, kun miehistä samaan ratkaisuun on päätenyt joka kymmenes.

Viime vuoden lopussa osittaisista vanhuuseläkkeistä 14 prosenttia oli 25 prosentin tasoisia. Tämän matalamman eläkkeen valinneiden osuus on tasaisesti noussut. Alkuvaiheessa eläkkeen valinneiden ikärakenne oli korkeampi, mikä on luonnollisesti vaikuttanut niin eläkkeiden suuruuteen kuin valintaan 25 ja 50 prosentin välillä. Vuoden 2017 keväällä 25 prosentin tasoisten eläkkeiden osuus oli 10 prosenttia. Tuolloin kuukausieläke oli 450 euroa (kuvio 6). Viime vuoden lopussa 25 prosentin osittainen vanhuuseläke oli keskimäärin vajaat 420 €/kk⁴ ja mediaani 370 €/kk.

Kuvio 6.

Osittaisista varhennettua vanhuuseläkettä saaneiden keskieläke 1.2.2017–31.12.2020, €/kk

Myös 50 prosentin tasoinen eläke on pienentynyt. Ensimmäiset eläkkeet olivat keskimäärin lähes 900 €/kk. Viime vuoden lopussa 50 prosentin eläke oli keskimäärin 810 €/kk⁵ (kuvio 6) ja mediaani 720 €/kk.

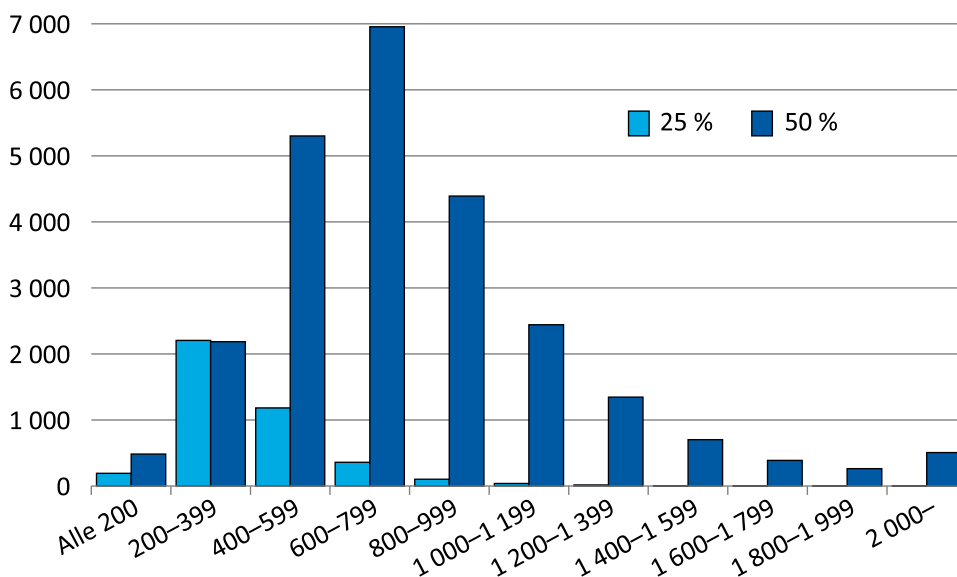
Uudet eläkkeet ovat alkaneet yhä aiemmin suhteessa vanhuuseläkeikään, joten varhenuusaika on pidentynyt. Kehitys jatkuu edelleen, mikä merkinnee keskimääräisen eläkkeen pienenemistä edelleen. Myös yhä suurempi osa eläkkeistä alkaa 25 prosentin tasoisina – ainakin jos nykyinen kehitys jatkuu. Lähtötilaisuudessa voidaan siis odottaa osittaisen vanhuuseläkkeen keskimääräisen tason edelleen pienenevän.

4 Miehillä 500 €/kk ja naisilla 360 €/kk.

5 Miehillä 900 €/kk ja naisilla 670 €/kk.

Kuvio 7.

31.12.2020 osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneet ja keskieläke €/kk
Lukumäärä

50 prosentin osittainen vanhuuseläke oli keskimäärin 810 €/kk.

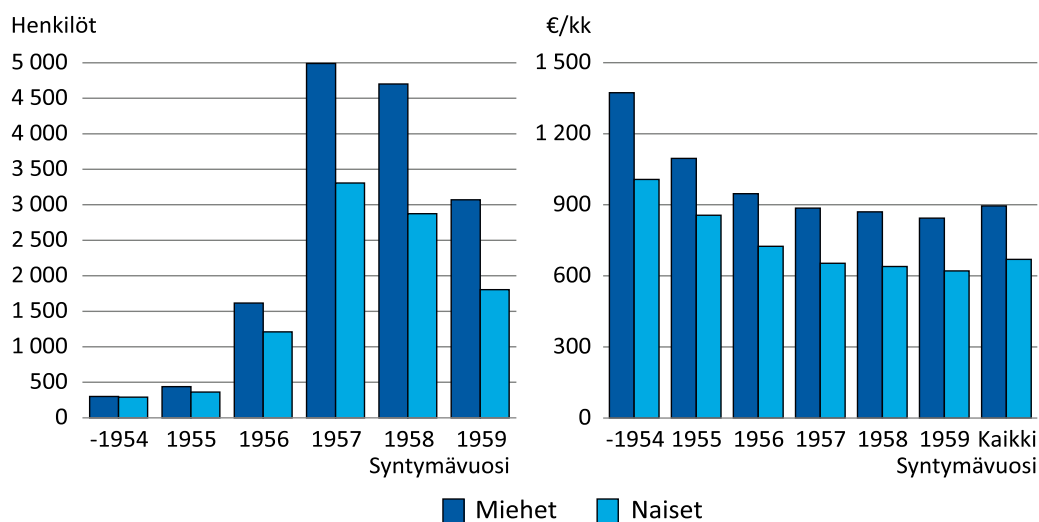
25 prosentin osittainen vanhuuseläke oli keskimäärin 420 €/kk.

Viime vuoden lopussa maksettujen eläkkeiden suuruusjakauma oli vahvasti vino (kuvio 7). Perusmuodoltaan jakauma vastaa hyvin alkaneiden eläkkeiden jakaumaa (kuvio 4), vaikka henkilömäärä on huomattavasti suurempi. Miesten osittainen vanhuuseläke (50 %) oli keskimäärin 900 €/kk ja naisten 670 €/kk. Jakauman loppupää painottuu miehiin ja alkupää naisiin. Pääosin 25 prosentin eläkkeet ovat välillä 200–600 €/kk, mutta on joukossa joitakin yli tuhannen euron kuukausieläkkeitä. Vastaavasti 50 prosentin tasoiset eläkkeet keskittyvät suuruusluokkaan 400–1 000 €/kk, mutta jakauman häntä ulottuu yli 2 000 euron kuukausieläkkeisiin.

Sekä miehillä että naisilla eläke nousee selvästi iän myötä. Osittainen vanhuuseläke oli sitä suurempi, mitä vanhempi oli eläkkeensaaja (kuvio 8). Vanhimmissa ikäluokissa keskimääräinen 50 prosentin osittainen vanhuuseläke ylitti 1 000 euroa kuukaudessa (kuvio 8).

Kuvio 8.

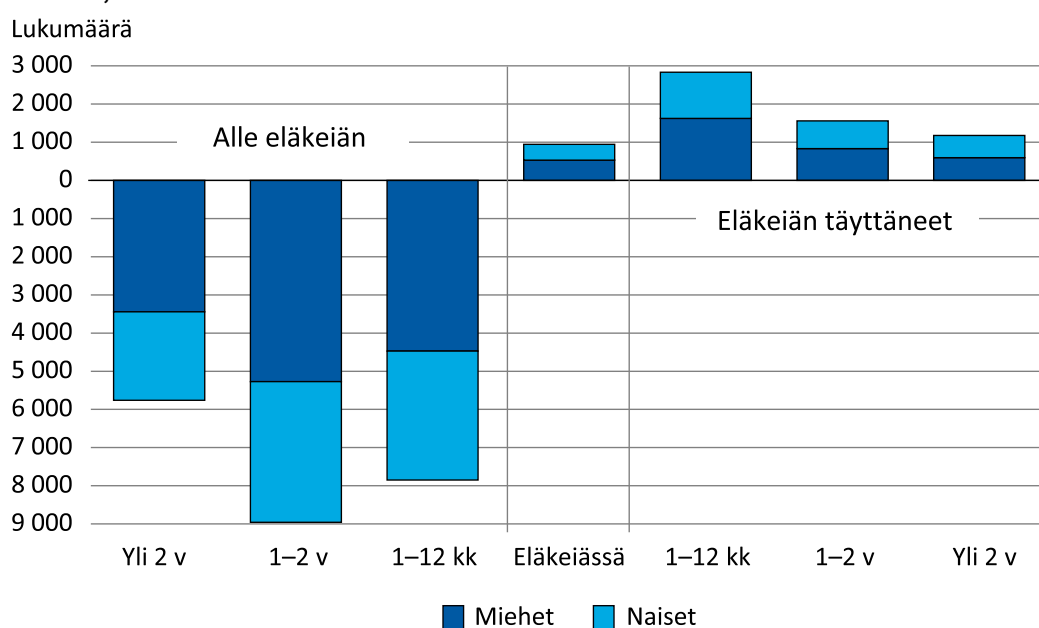
31.12.2020 osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneet ja keskieläke €/kk, 50 %:n tasoiset eläkkeet

Valtaosa osittaisista vanhuuseläkkeistä alkaa ennen varsinaisen vanhuuseläkkeen alaikäraja. Sama tilanne oli vuoden 2020 lopussa osittaista vanhuuseläkettä saavilla (kuvio 9). Joka viides osittaisella vanhuuseläkkeellä olleista sai eläkettä vielä oman ikäluokan vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen, naiset hieman yleisemmin kuin miehet. Erot 25 prosentin ja 50 prosentin eläkkeiden välillä olivat pieniä.

Kuvio 9.

31.12.2020 osittaista vanhuuseläkettä saaneet suhteessa oman ikäluokan vanhuuseläkkeen alaikärajaan

4.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen tasoa vaihtaneet

Jos osittaisen vanhuuseläkkeen on ottanut 25 prosentin tasoisena, eläkkeen voi kaksinkertaistaa muuttamalla sen 50 prosentin tasoiseksi. Viime vuoden loppuun mennessä tasokorotuksen on tehnyt 1 100 henkilöä, joista hieman yli puolet oli naisia. Eläkkeen tasoa korottaneita on ollut määrällisesti hieman enemmän yksityisellä sektorilla. Suhteellisesti eläketason nostaminen on kuitenkin yleisempää julkisella sektorilla. Viime vuonna miehet ja naiset tekivät yhtä paljon tasokorotuksia, yhteensä 400 korotusta.

Ikäluokista eniten tasomuutoksia ovat tehneet vuonna 1956 syntyneet, joista 330 on korottanut eläkkeen 50 prosentin tasoiseksi. Tasomuutosten vaihtoehtona vanhimmissa ikäryhmissä on siirtyä kokoaikaiselle vanhuuseläkkeelle. Tätä vaihtoehtoa ei nuorimilla ole, mikä vaikeuttaa eri ikäluokkien vertailua. Puolet tähän mennessä tehdyistä tasokorotuksista tehtiin viime vuonna, kun 25 prosentin tasoinen eläke oli jatkunut vajaan vuoden (9 kk).

4.2 Osittaisen vanhuuseläkkeen peruneet

Osittaisen vanhuuseläkkeen voi myös perua. Perumisaika on kolme kuukautta. Vuoden 2020 loppuun mennessä eläkkeen on perunut 310 henkilöä. Viime vuonna eläkkeen perui 96 henkilöä. Kaksi kolmesta perutusta eläkkeestä on ollut 50 prosentin tasoisia. Neljä viidestä eli 250 oli julkisen puolen eläkkeitä. Kaksi kolmesta eläkkeen peruvasta on naisia.

Julkisen sektorin osuus on siis suuri perutuissa eläkkeissä. Todennäköisin syy eläkkeen perumiseen oli lisäeläkkeen leikkautuminen. Sen hintalappu saattaa olla suuri eikä sitä ehkä osata laskea tai ottaa huomioon ennen eläkkeen alkamista.

4.3 Eläkkeensaajan verotus

Verotus voi suosia osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ottajaa, joka vähentää työntekoa (taulukko 3). Jos palkansaaja vähentää työpanostaan ja korvaa ansionmenetystään osittaisella vanhuuseläkkeellä, hänen veroprosenttinsa on alempi kuin samalla kokonaistulolla olisi, jos koko tulo olisi palkkatuloa tai pelkkää eläketuloa.

Esimerkki. Jos palkansaajan ansiotulo on 2 000 €/kk, keskimääräisellä kunnallis- ja kirkollisverolla veroprosentti on 20,1 prosenttia. Jos henkilö puolittaa työpanoksen ja saa sen rinnalle osittaisen vanhuuseläkkeen 1 000 euron suuruisena, hänen bruttotulonsa säilyy samana kuin ennen työnteon puolittamista. Kuitenkin hänen veroprosenttinsa laskee 15,2 prosenttiin eli 4,9 prosenttiyksikköä. Jos koko 2 000 euron kuukausitulo olisi vastaavasti eläkettä, veroprosentti olisi 21,9 prosenttia.

Esimerkin tilanteessa kokonaistulo on 2 000 €/kk. Vaikka ero tulojen noustessa pienee, veroprosentti on kaikilla tulotasoilla korkeampi, jos koko tulo on ollut vain ansiotuloa tai vain eläketuloa. Edellisen perusteella voidaan todeta, että verotus on suosinut eläkkeen ja palkan yhdistelmää.

Taulukko 3.

Eräitä eläketulon ja palkkatulon veroasteita vuoden 2020 verotuksessa

Kokonaistulo €/vuosi	Veroprosentti, jos koko vuositulosta			
	Palkkaa 50 %, eläkettä 50 %	Palkkaa 75 %, eläkettä 25 %	Palkkaa 100 %	Eläkettä 100 %
12 000	5,0 %	7,4 %	9,9 %	1,5 %
18 000	8,0 %	7,9 %	13,7 %	15,2 %
24 000	15,2 %	15,1 %	20,1 %	21,9 %
30 000	20,3 %	21,3 %	24,2 %	25,1 %
36 000	23,5 %	24,9 %	27,8 %	28,1 %
42 000	28,3 %	29,6 %	31,3 %	31,1 %
48 000	30,7 %	31,9 %	33,4 %	32,8 %

Laskelmissa kirkollisvero 1,39 % ja kunnallisvero 19,97 %. Veroprosentteihin sisältyvät veroluonteiset maksut.

Lähde: Veronmaksajain Keskusliitto, Janne Kalluinen.

Sen sijaan, jos työtön otti eläkkeen, hän ei saanut vastaavaa veroetua. Verotus ei myöskään suosinut palkansaajaa, joka jatkoi työssä entiseen tapaan ja otti sen rinnalle osittaisen eläkkeen. Tulotaso kyllä nousi, mutta samalla nousi myös veroprosentti.

5 Päättyneet eläkkeet

Vuoden 2020 loppuun mennessä on päättynyt 18 500 osittaista vanhuuseläkettä. Näistä 6 900 päättyi viime vuonna. Osittainen vanhuuseläke voi päättyä toisen eläkkeen alkamiseen tai kuolemaan. Lähes kaikki osittaiset eläkkeet ovat päättyneet varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamiseen – 450 on saanut työkyvyttömyyseläkkeen. Eläkkeensaajan kuolemaan on päättynyt 320 eläkettä.

Päättyneistä eläkkeistä yhdeksän kymmenestä oli 50 prosentin tasoisia ja ne olivat euronäärältään keskimäärin 870 €/kk. Viime vuoden loppuun mennessä päättyneitä eläkkeitä maksettiin keskimäärin 19 kuukautta.

Lukumääräisesti eniten päättyneitä eläkkeitä on ollut vuonna 1956 syntyneillä – 8 000 eläkettä. Eläkkeistä 7 700 on päättynyt varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamiseen. Suuri henkilömäärä selittyy ainakin osittain vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämällä.

Taulukko 4.

31.12.2020 mennessä päättyneet osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet päättymissyyn mukaan

Syntymävuosi	Kaikki	Vanhuuseläkkeelle	Muulle eläkkeelle	Kuolleet
Kaikki	18 547	17 771	460	316
1949–1953	1 380	1 370	1	9
1954	2 186	2 167	4	15
1955	5 690	5 548	77	65
1956	8 004	7 678	234	92
1957	1 219	1 003	130	86
1958–1959	68	5	14	49

Muulle eläkkeelle siirtyneistä 450 päätyi työkyvyttömyyseläkkeelle.

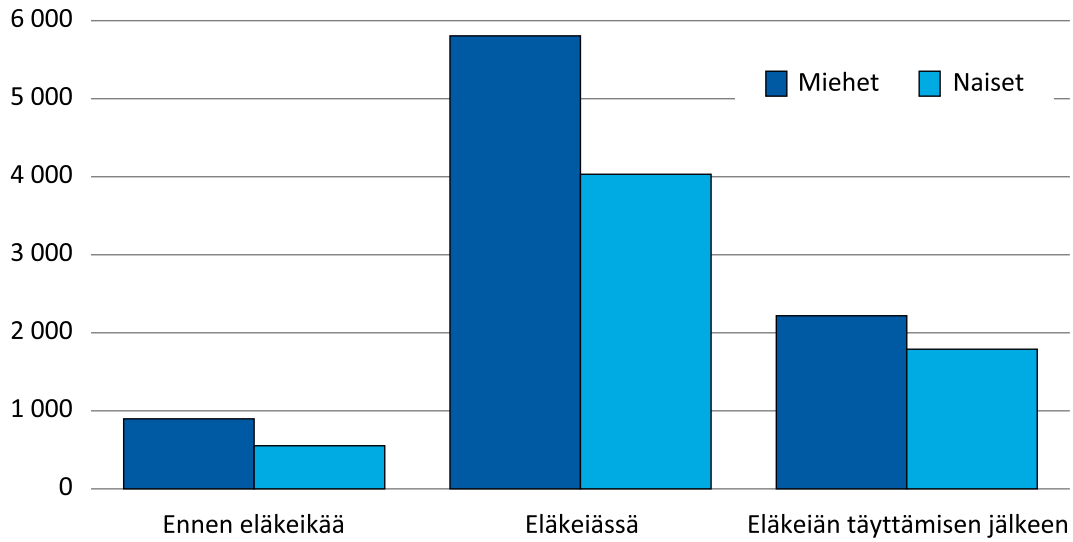
Yksi tämän eläkkeen tavoitteista on auttaa suomalaisia jaksamaan paremmin työuran viimeisinä vuosina työelämässä ja samalla jatkamaan työntekoa yli vanhuuseläkkeen alaikärajan. Vielä on ennaikaista tehdä lopullisia johtopäätöksiä työnteon jatkamisesta yli eläkeiän osittaisen vanhuuseläkkeen avulla.

Varsinaiselle vanhuuseläkkeelle on siirtynyt viime vuoden loppuun mennessä 15 300 osittaista vanhuuseläkettä saanutta, joiden osittainen eläke oli alkanut ennen vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämistä. Joka kymmenes jäi varsinaiselle vanhuuseläkkeelle jo ennen oman ikäluokan eläkeikää (kuvio 10). Kaksi kolmesta jäi eläkkeelle vanhuuseläkeikänsä ja joka neljäs jäi varsinaiselle vanhuuseläkkeelle vasta oman ikäluokan vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämisen jälkeen. Miesten ja naisten välillä ei ole ollut tällä suhteessa merkittäviä eroja.

Kuvio 10.

Ennen eläkeikää alkaneiden osittaisten vanhuuseläkkeiden päätyminen suhteessa ikäluokan vanhuuseläkeikään, vuosina 2017–2020 päättyneet osittaiset vanhuuseläkkeet

Lukumäärä

6 Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työnteko

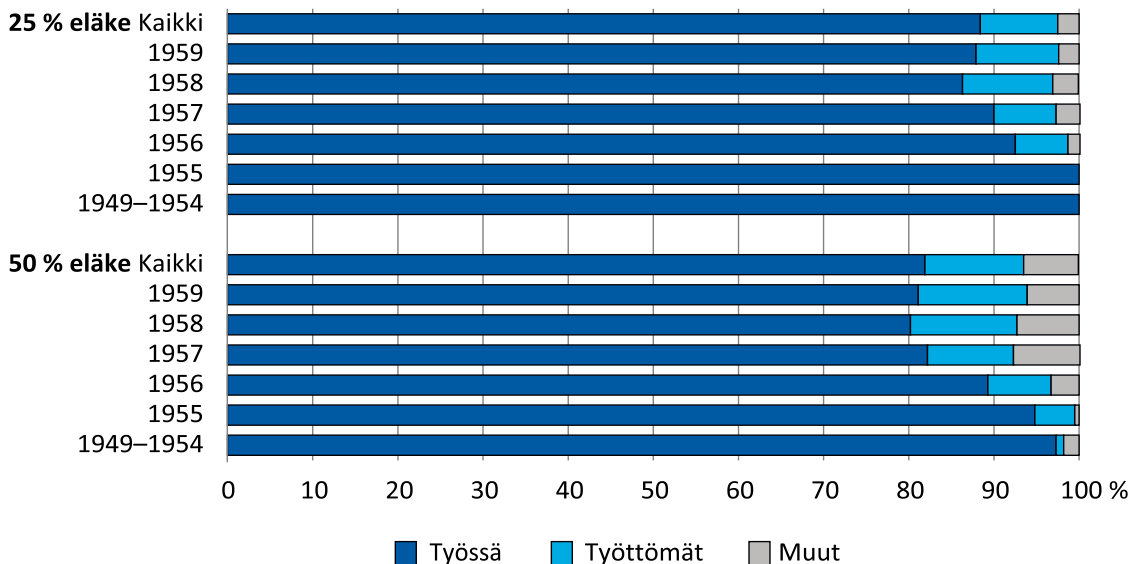
Kun osa-aikaeläke korvattiin osittaisella vanhuuseläkkeellä, lainsäätäjän perusajatuk-
sena oli, että uuden eläkkeen ottajat jatkaisivat työntekoa eläkkeen rinnalla. Samalla
kun he voisivat keventää viimeisten työvuosien raskautta vähentämällä työntekoa, työ-
ura saattaisi pidentyä. Tulotaso ei kuitenkaan merkittävästi muuttuisi eläkkeen ansios-
ta. Myöskään eläkekattuma ei juuri kärsisi, jos työssä jatkaisi yli oman vanhuuseläke-
iän, jolloin ”nostamatta olevaan” eläkeosaan saisi lykkäyskorotuksen, joka kompensoi-
si varhennusvähennyksen leikkausvaikutusta lopullisessa vanhuuseläkkeessä.

6.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen valitsevat työssä käyvät

Vuonna 2020 osittaisen vanhuuseläkkeen 50-prosenttisena ottaneista yli 80 prosenttia
ja 25-prosenttisena ottaneista lähes 90 prosenttia oli työssä ennen osittaista vanhuu-
seläkettä (vuoden 2019 lopussa). Työttömien osuus oli reilut 10 prosenttia (kuvi-
o 11). Lähes kaikki vanhuuseläkkeen alaikärajan ylittäneet olivat työssä. Miesten ja naisten
välillä ei ollut suuria eroja työ- ja työttömyystilanteessa: naisista suurempi osa oli työs-
sä, kun taas miesten puolella työttömien osuus suurempi.

Kuvio 11.

Osittaisen vanhuuseläkkeen vuonna 2020 ottaneiden työtilanne 31.12.2019

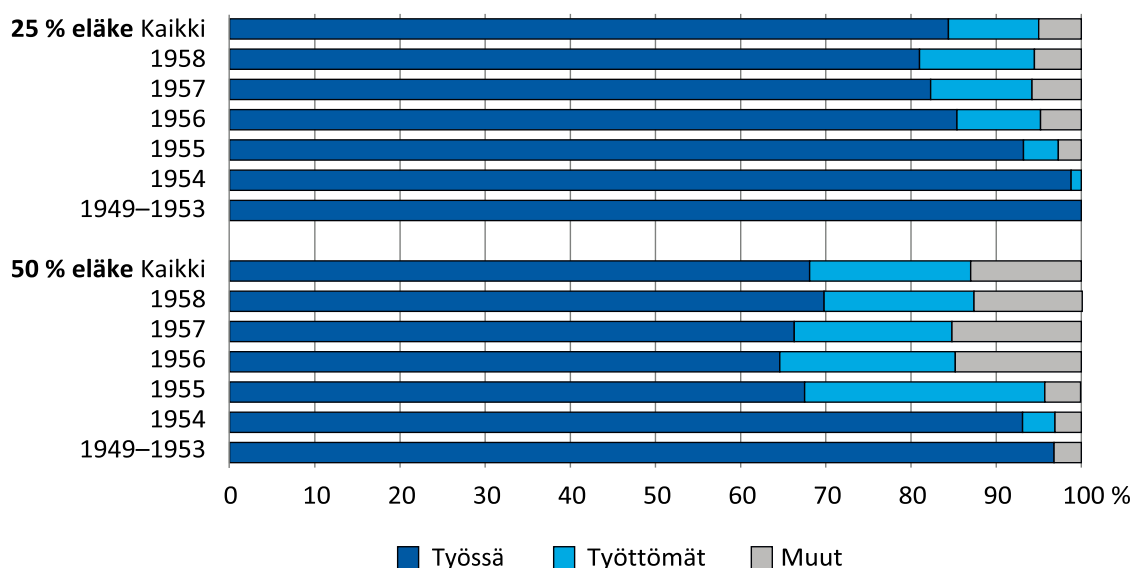

6.2 Työnteko jatkuu myös osittaisen vanhuuseläkkeen rinnalla

Suurin osa osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista jatkaa työssä eläkkeen rinnalla (kuvio 12). Työssä käyvien osuus vaihtelee ikäryhmän ja eläketason mukaan. Eläkkeen 25-prosenttisena valinneista 85 prosenttia jatkaa työntekoa, kun 50-prosenttisen eläkkeen valinneista näin tekee kaksikolmasosaa. Ennen vuotta 1955 syntyneet ovat täyttäneet 65 vuoden iän viimeistään vuoden 2019 lopussa, joten heidän joukossaan työttömiä ei juuri ole⁶. Sen sijaan nuoremmissa ikäluokissa työttömien osuus on 20 prosentin luokkaa. Osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneiden työttömyysaste on kaksinkertainen verrattuna koko ikäluokkaan⁷. Työttömien osuus on selvästi suurempi 50 prosentin tasoisen eläkkeen valinneissa kuin 25 prosentin eläkkeen ottaneissa.

Kuvio 12.

Osittaisella vanhuuseläkkeellä 31.12.2019 olleiden jakautuminen työssäolon mukaan

6.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden ansiotaso

Ansiotaso ennen osittaista vanhuuseläkettä

Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden keskiansiot ennen eläkkeen ottamista eivät eroa muiden samanikäisten palkansaajien keskiansioista. Heistä enemmistö on siis tavallisia yli 60-vuotiaita työssä käyviä palkansaajia, jotka haluavat kenties hieman keventää työuran viimeisten vuosien työkuormaa. Nuorimmissa ikäluokissa keskimääräiset kuukausiansiot ovat hieman matalampia kuin muiden palkansaajien kuukausiansiot, mutta erot ovat pieniä (kuvio 13). Sen sijaan vanhuuseläkeiän ylittäneillä keski-

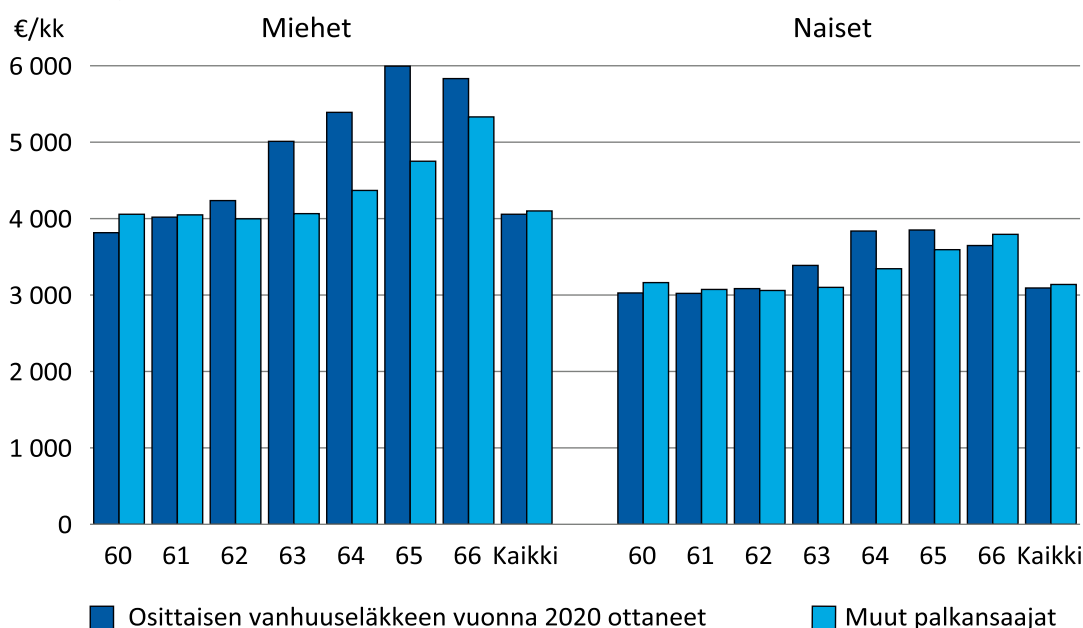
⁶ Työttömyyspäivärahaa maksetaan vain 65 vuoden ikään saakka.

⁷ Vuonna 2020 työttömyysaste 61-vuotiailla oli 9,2 % ja 62-vuotiailla 9,3 %. Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus.

ansio on muiden palkansaajien keskiansiota korkeampi. Kyseessä on pieni ja valikoitunut henkilökunta. Vertailussa ovat mukana viime vuonna osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista vuonna 2019 palkkatyössä olleet, jotka eivät olleet eläkkeellä vuoden 2019 lopussa.

Kuvio 13.

Vuonna 2020 osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneiden ja muiden palkansaajien keskiansio vuonna 2019 (€/kk)

Ansiotason muutos osittaisella vanhuuseläkkeellä

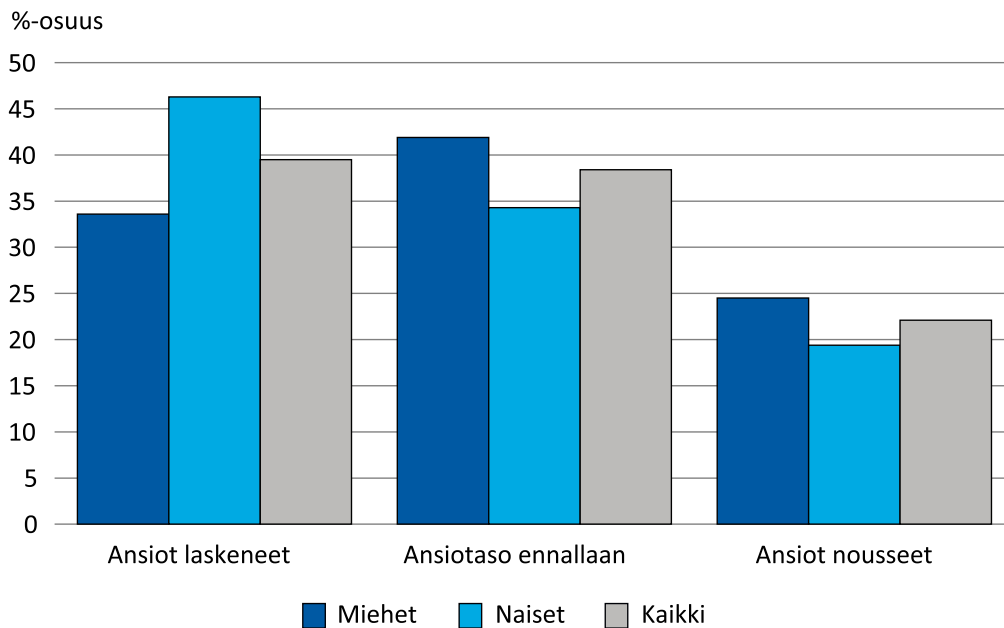
Kiintoisa kysymys on, vähentävätkö osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneet työntekoa ja jos vähentävät, minkä verran. Vastausta voidaan hakea tarkastelemalla osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden ansioita ennen eläkettä ja eläkkeen aikana⁸. Likimain 40 prosentilla ansiot näyttäisivät laskevan ainakin hieman eläkkeen ottamisen jälkeen.

Ansiotulot palkkatyössä laskivat lähes puolella naisista ja kolmasosalla miehistä osittaisen vanhuuseläkkeen rinnalla. Heistä varmasti moni vähensi myös työpanostaan. Vuosiansioista päätellen yli 40 prosenttia miehistä ja kolmasosa naisista jatkoi palkkatyössä entiseen tapaan, vaikka saivatkin rinnalle osittaisen vanhuuseläkkeen. Heillä osittaisen vanhuuseläkkeen nostaminen ei siis vaikuttanut merkittävästi palkkatuloihin. Viidesosalla naisista ja neljäsosalla miehistä palkkatulot nousivat eläkeaikana.

⁸ Vertaamalla vuosien 2019 ja 2017 indeksoituja vuosiansioita niillä osittaisen vanhuuseläkkeen saajilla, jotka ottaneet osittaisen eläkkeen vuonna 2018 ja saivat sitä edelleen vuoden 2019. Kun tarkastelu rajataan 50 prosentin eläkkeen valinneisiin ja koko vuodet 2017 ja 2019 työssä olleisiin palkansaajiin, tarkastelujoukko supistui 3 300 henkilöä, joista naisia oli 1 500.

Kuvio 14.

Ansiotason muutos osittaisen vanhuuseläkkeen aikana eläkettä edeltävään aikaan verrattuna, 50 prosentin tasoisen osittaisen vanhuuseläkkeen valinneet vuonna 2018

Ansiotaso osittaisella vanhuuseläkkeellä

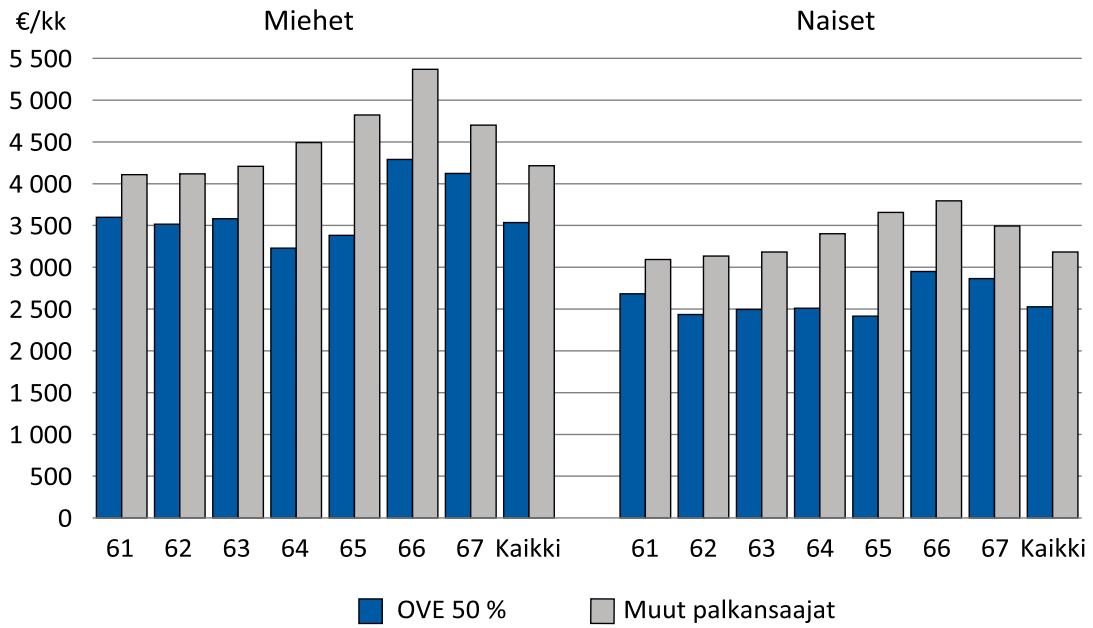
Osittaista vanhuuseläkettä saavien palkansaajien ansiotaso on jonkin verran matalampi kuin muiden vastaavan ikäisten palkansaajien, jotka eivät saa eläkettä (kuvio 15). Osittaisella eläkkeellä keskiansio on keskimäärin vajaat 700 euroa matalampi kuin muilla palkansaajilla. Naisten palkkatulot ovat 80 prosenttia muiden palkansaajanaisten ansiosta, miehillä prosentuaalinen ero on hieman pienempi.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttäneiden joukossa ero palkkatasossa on nuorempia ikäryhmiä suurempi. Joukko on kuitenkin pieni ja valikoitunut, joten sen vaikutus kokonaisuuteen on pieni.

Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden keskipalkat ennen eläkettä eivät eroa muiden palkansaajiin tuloista, mutta laskevat eläkkeen alkamisen jälkeen. Vaikka kuukausiansio laskee muiden palkansaajien alapuolelle, kokonaisuutena eläkkeen ottaneiden toimeentulo ei jää jälkeen muista. Osittainen vanhuuseläke nostaa naisten kokonaistulon samalle tasolle muiden palkansaajien ansiotulojen kanssa. Miesten keskimääräiset kuukausitulot nousevat eläkkeen myötä parisataa euroa muiden palkansaajien tuloja suuremmiksi.

Kuvio 15.

Vuoden 2019 lopussa osittaista vanhuuseläkettä saaneiden ja muiden palkansaajien keskiansio joulukuussa 2019 (€/kk), 50 prosentin tasoiset eläkkeet

7 Työuraeläke

Työuraeläke luetaan työkyvyttömyyseläkkeisiin, ja sitä maksetaan vain oman ikäluokan vanhuuseläkeiän alarajan täyttämiseen saakka. Ensimmäiset työuraeläkkeet saivat vuonna 1955 syntyneet. Koska heillä vanhuuseläkkeen alaikäraja oli 63 vuotta ja 3 kuukautta, eläkettä maksettiin korkeintaan kolmen kuukauden ajan. Sen jälkeen eläke jatkui vanhuuseläkkeenä. Viime vuonna (2020) enintään yhdeksän kuukauden mittaiselle työuraeläkkeelle saattoivat hakeutua vuonna 1957 syntyneet. Myös loppuvuonna 1956 syntyneillä oli vielä mahdollisuus saada työuraeläke.

7.1 Työuraeläkkeen myöntämisen edellytykset

Ikäraja

Työuraeläkkeeseen on ollut oikeus vuonna 1955 tai sen jälkeen syntyneillä. Eläke voidaan myöntää aikaisintaan 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta. Vuonna 1965 tai sen jälkeen syntyneillä työuraeläkkeen alaikäraja on kaksi vuotta alempi kuin ikäluokan alin vanhuuseläkeikä.

Työuraeläke päättyy ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämiskuukauden lopussa, jolloin se muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Työuraeläke ei voi alkaa ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen. Työuraeläkkeen sijaan myönnetään vanhuuseläke, jos

- työuraeläkkeestä on ennakkopäätös ja sen saanut henkilö ilmoittaa haluavansa jäädä työuraeläkkeelle ajankohdasta, jolloin hän on jo täyttänyt alimman vanhuuseläkeikänsä tai
- työuraeläkkeestä on haettu suoraan lopullinen päätös ja hakija on ilmoittanut jäävänsä työuraeläkkeelle ikäluokkansa alimman vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen.

Ennakkopäätös työuraeläkkeestä voi olla voimassa enintään ikäluokan alimpaan vanhuuseläkeikään asti.

Rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttava työhistoria

Työuraeläkkeen saamisen yhtenä edellytyksenä on, että työntekijä tai yrittäjä on työskennellyt päätoimisesti vähintään 38 vuotta työssä, joka on ollut rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavaa.

Rasittuneisuutta ja kuluneisuutta arvioitaessa edellytetään, että työ on merkittävässä määrin sisältänyt yhtä tai useampaa seuraavista kuudesta tekijästä:

1. suurta lihasvoimaa edellyttäviä tai lihaksia pitkäkestoisesti kuormittavia työliikkeitä
2. hengitys- ja verenkiertoelimistön erityisen voimakasta kuormittumista
3. kuormittavia ja hankalia työasentoja
4. voimaa tai suurta nopeutta vaativia toistuvia työliikkeitä tai työliikkeitä, jotka sisältävät samanaikaisesti käsien puristusta, kiertoa ja voimaa
5. työskentelyä erityisen vaativassa ja poikkeuksellista henkistä kuormitusta aiheuttavassa vuorovaikutteisessa työssä tai
6. työskentelyä jatkuvaa varuillaan oloa tai erityistä tarkkaavaisuutta edellyttävässä tehtävässä, jossa on korkea tapaturman tai onnettomuuden riski tai ilmeinen väkivallan uhka.

Arvioitaessa em. rasittuneisuutta ja kuluneisuutta otetaan huomioon lisäävinä tekijöinä myös

- työn poikkeukselliset fysikaaliset tekijät (esim. poikkeukselliset lämpöolosuhteet, melu yms.)
- kuormitusta lisäävien suojarusteiden käyttö
- toistuvaa yötyötä sisältävä tai muutoin kuormittava vuorotyö sekä
- toistuvat pitkät työvuorot.

Työn rasittavuutta ja kuluttavuutta arvioitaessa ei oteta huomioon työntekijän yksilöllisiä ominaisuuksia, vaan arvio tehdään objektiivisesti kenen tahansa tekemänä työnä riippumatta esimerkiksi henkilön iästä, sukupuolesta tai muusta henkilöön liittyvästä tekijästä. Arvioon ei vaikuta myöskään työntekijän oma kokemus työn rasittavuudesta ja kuluttavuudesta eikä niitä osoittavia tekijöitä ole sidottu ammatteihin.

Työkyvyn arviointi

Työuraeläke on työkyvyttömyyseläke, ja sen saaminen edellyttää työkyvyn heikentymistä sairauden, vian tai vamman vuoksi. Henkilön työkyvyn heikentymisen pitää olla pysyvää. Vaadittava työkyvyn alenema on kuitenkin pienempi kuin työkyvyttömyyseläkkeessä. Työuraeläkkeessä ei edellytetä vuoden yhtäjaksoista työkyvyn heikentymistä eikä sairauspäivärahan ensisijaisuusajan täyttymistä. Työuraeläkkeessä ei myöskään määritellä työkyvyttömyyden alkamispäivää, ja eläketapahtumapäivä on aina eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden viimeinen päivä.

Työuraeläkkeen saamisen edellytyksenä on, että henkilön työkyky on heikentynyt sairauden, vian tai vamman vuoksi vähemmän kuin täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen edellyttää. Työkyvyn tulee olla heikentynyt vähemmän kuin 3/5. Työkyvyn heikentymistä koskeva edellytys on käytännössä aina lievempi kuin 60 vuotta täyttäneen henkilön ammatillisen työkykyarvion perusteella myönnettävässä täydessä työkyvyttö-

myyseläkkeessä. Mikäli työuraeläkettä hakenut henkilö täyttää täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytykset, hänelle myönnetään kyseinen eläke.

Myös osatyökyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavalla tavalla työkykynsä menettänyt henkilö on oikeutettu työuraeläkkeeseen. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että henkilöllä on muiden edellytysten täytyessä oikeus työuraeläkkeeseen myös, jos henkilön työkyky on heikentynyt vähemmän kuin 2/5 eli vähemmän kuin osatyökyvyttömyyseläkkeen myöntäminen edellyttää. Jos henkilö täyttää sekä työuraeläkkeen että osatyökyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytykset, hän voi valita kumman eläkkeen ottaa.

7.2 Työuraeläkkeen hakeminen ja eläkkeen määrä

Kun työuraeläkehakemus tulee vireille eläkkeen alaikärajan täyttämishetkellä tai ennen sen täyttämistä, edellytyksenä on, että työuraeläkkeen alaikärajan täyttämispäivänä rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavan työn päättymisestä on kulunut enintään vuosi, tai työ jatkuu edelleen.

Työuraeläkkeen määrä on eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun mennessä ansaittu eläke. Eläkkeeseen ei sisälly tulevan ajan osuutta kuten muihin työkyvyttömyyseläkkeisiin.

7.3 Eläkkeen peruuttaminen ja lakkauttaminen

Työuraeläkepääätös voidaan peruuttaa, jos hakija ilmoittaa valitusajan kuluessa, ettei halua myönnettyä eläkettä. Jos eläkepääätös on ehtinyt tulla lainvoimaiseksi, eläkettä ei voi enää peruuttaa. Työuraeläkettä ei voi myöskään lakkauttaa.

Työuraeläkkeen maksaminen kuitenkin keskeytetään ja eläke jätetään lepäämään, jos eläkkeensaaja on ansiotyössä ja ansiot ylittävät 834,52 €/kk (vuoden 2020 tasossa) vähintään kolmen kuukauden ajan. Eläkkeen lepäämisen aikana henkilön työansioille ei ole ansaintarajaa. Työuraeläkkeen aikaisista ansioista karttuu uutta työeläkettä 1,5 prosenttia vuodessa.

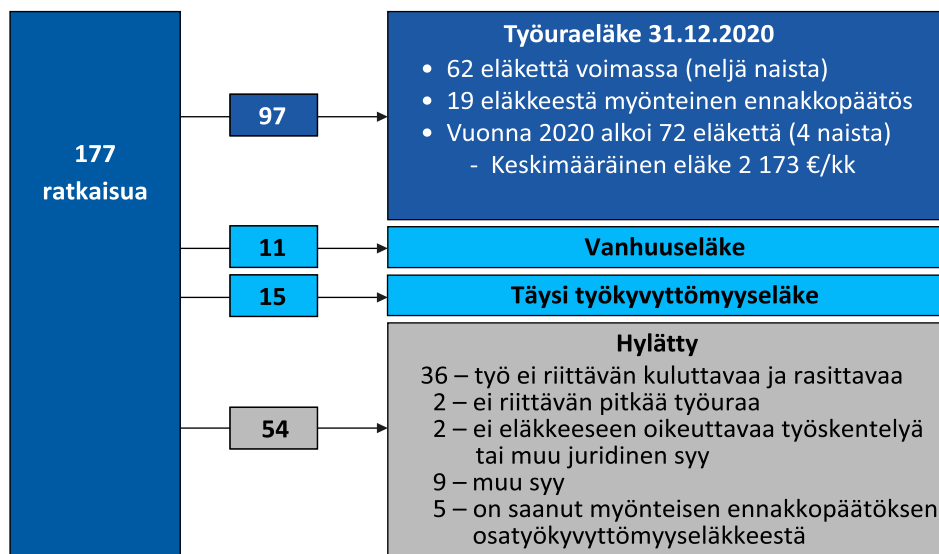
7.4 Työuraeläkehakemusten ratkaisut ja työuraeläkkeet

Vuoden 2020 loppuun mennessä työuraeläkettä on hakenut runsaat 400 henkilöä. Viime vuonna tehtiin 177 työuraeläkkeisiin liittyvää eläkepääätöstä (kuvio 16). Jos työuraeläkkeen hakijalla on oikeus työkyvyttömyys- tai vanhuuseläkkeeseen, hänelle myönnetään ensisijaisesti tämä yleensä suurempi eläke työuraeläkkeen sijaan. Viime vuonna 26 hakijalle myönnettiin suoraan vanhuuseläke tai täysi työkyvyttömyyseläke

Viime vuonna työuraeläkettä koskevista hakemuksista hylättiin 54, joista kuitenkin viisi sai myönteisen ennakkopäätöksen osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Yleisin hylkäyssyy on ollut työuraeläkkeeseen vaadittavan työskentelyn keston ja rasittavuuden riittämättömyys. Kaksi kolmesta työuraeläkettä hakeneesta sai myönteisen eläkepääätöksen.

Kuvio 16.

Työuraeläkehakemusten ratkaisut vuonna 2020

Koska työuraeläke päätetään vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämiseen, eläkeikä on lyhyt. Viime vuoden lopussa eläkkeitä oli voimassa saman verran kuin niitä oli ehtinyt päättyä. Vuoden 2020 lopussa työuraeläkkeellä oli 58 miestä ja neljä naista. Eläke oli suuruudeltaan keskimäärin lähes 2 200 €/kk. Viime vuonna työuraeläke alkoi 68 miehellä ja neljällä naisella.

Taulukko 5.

Työuraeläkehakemukset ja -eläkkeet 2018–2020

	2018	2019	2020
Hakijoita	101	111	208
- Julkiselta sektorilta	13	20	36
Alkaneet eläkkeet	21	27	72
- Keskieläke €/kk	1 870	2 081	2 173
Päättyneet eläkkeet	16	17	26
31.12. voimassa olleet eläkkeet	5	15	62

ELÄKETURVAKESKUKSEN
TILASTOJA

Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke

Uudet eläkelajit 2020

Vuodesta 2017 alkaen osittainen varhennettu vanhuuseläke on tarjonnut mahdollisuuden ottaa karttuneesta eläkkeestä puolet maksuun 61 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Työuraeläke otettiin käyttöön vuotta myöhemmin ja on tarkoitettu pitkän ja rasittavan työuran tehneille 63-vuotiaille ennen varsinaista vanhuuseläkettä. Julkaisussa tarkastellaan näiden eläkkeiden kehitystä vuoden 2020 loppuun mennessä. Tilasto kattaa keskeisimmät tilastotiedot hakijamääristä, alkaneista eläkkeistä ja eläkkeensaajista. Lisäksi se sisältää tietoja osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen valinneiden työnteosta ja ansiotasosta.

ELÄKETURVAKESKUKSEN TILASTOJA

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Tilastoja-sarjassa julkaistaan tilastotietoja eläketurvan eri alueilta. Tilastot perustuvat eläkejärjestelmän rekisteritietoihin.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN